

## הלוחמות בדרכים

דווקא כשהחליטו לחשוף מה שנראה להן כשחיתות ונהלים פסולים במקומות עבודתן, מצאו עצמן במצבים הקשים ביותר בחייהן כשהן מנודות, מוחרמות ומושפלות. שלוש נשים אמיצות מספרות על המלחמה הבלתי פוסקת על שמן הטוב והחיים מול חברה עוינת. הן לא היו נוהגות אחרת. מחיר האומץ

### לאה ענבל

**זהו סיפורן של שלוש נשים אמיצות**, שבגבורה ועיקשות מפליאה, בחרו להתמודד ולחשוף לציבור ולרשויות המתאימות את מה שנראה להן כעוולות במקומות עבודתן, ונתקלו בשנאה, עוינות ואלימות. היה להן קשה ומר, אבל הן לא נשברו, ולעומת אזרחים רבים אחרים, הנתקלים בסדרי מינהל לקויים ושחיתויות, שבוחרים לשתוק פן יבולע להם, הן קמו ומתוך תחושת אחריות ויושר, התמודדו ולא ויתרו.

לפני שבועות אחדים, הורה שר החקלאות, חיים אורון, לאנשי משרדו להחזיר לעבודה לאלתר את **אתי ארביב**, 39, חברת מושב נצר חזני בגוש קטיף, ועובדת שירות הביקורת של תוצרת חקלאית לייצוא במשרד החקלאות. ארביב חשפה לפני שלוש שנים חשדות למעשי הונאה של חקלאים בגוש קטיף ואלה ניסו למנוע ממנה לשוב לעבודה, גינו אותה, הטיחו בה עלבונות והחרימו את משפחתה. למזלי היאוש לא הכריע אותי, אמרה השבוע מתוך הקלה.

ארביב, ילידת ירושלים, היא בת להורים שעלו מקוצ'ין שבהודו. האב נפטר כשהיתה פעוטה והאם, מורה בבית ספר יסודי, פרנסה את המשפחה. למושב הדתי בגוש קטיף (משתייך לזרם המזרחי) הגיעה עם בעלה, ברוך, מורה לחינוך גופני, וששת ילדיהם כדי "לעשות ציונות ולחיות בתרבות יהודית אנושית."

ארביב חשדה כי הגידולים החקלאיים בגוש קטיף שהתיימרו להיות אורגניים, אינם אורגניים כלל וכלל, ולמעשה רוויים בכימיקלים. היא לא היתה המתלוננת היחידה על כך, אך עדותה נחשבה מקצועית ואמינה במיוחד, כי היתה עדות "מהשטח". זמן מה לאחר מכן, יצאה לחופשת לידה, ומאז נמנע ממנה לשוב לעבודה.

במקביל, הופעלו עליה לחצים כבדים כדי שתיסוג מדבריה. הייתי עבורם כמו קוץ בבשר שאי אפשר לעוקרו. כשהם ראו שאני לא מצייתת למערכת ולמנגנון השפל הם איימו כי יעשו הכל כדי להרוס את משפחתי, "סיפרה". נקמתם היתה קשה: גידלנו באותה עת מלונים אורגניים שהיו מיועדים לייצוא לאנגליה, אך המדריך החקלאי לא דיווח על כך לארגון המגדלים. מצאנו את עצמנו בלי אישור לייצוא ונאלצנו להשליך לפח את כל המלונים - כמות עצומה של פירות שהשתרעה על מקשה של כארבעה דונמים. עד היום נצבט לי הלב מכאב. לא יכולתי אז להתבונן בכאבו של בעלי שחש כה חסר אונים."

הפרשה התפוצצה ברעש גדול בעקבות סדרת תחקירים בעיתונות. מאותו רגע רצו האירועים בקצב מסחרר: ועדות ביקורת מטעם משרד החקלאות נשלחו לגוש קטיף בזו אחר זו, דיונים נוקבים נערכו בוועדת ביקורת המדינה, ומשרד מבקר המדינה, גם הוא בדק. המשטרה אספה עדויות שהצטרפו לכדי כתבי אישום, אך בפרקליטות הוחלט לא להעמיד איש מהחשודים לדין. מטעמים של טובת המדינה, הוטל איפול על חלקים נרחבים מדו"ח מבקרת המדינה. מאז, פחת והלך העניין הציבורי בפרשה. בכל מקום נופפו עם איזה חשש שהפרשה תפגע כביכול במסחר עם השוק האירופאי, ובסופו של דבר, העניין הושתק, "אומרת ארביב". ביישוב היתה אווירה של השלמה וכניעה. אנשים שהצטרפו למאבק נגדנו אמרו לנו 'מה אנחנו יכולים לעשות, אנוחנו תלויים בהם לפרנסתנו'. רק שלוש משפחות גילו אומץ לב ציבורי ותמכו בי."

"הפכנו לאיבי האנושות" נזכרת ארביב, "לכלכת את השם של גוש קטיף אמרו לי, פגעת ביצוא, בסחר עם אירופה' הטיחו עלי. מה לא אמרו עלי. היה עצוב כל כך לראות כיצד ישוב שלם מתעורר לריח ההכפשות. דמנו הפך הפקר. ברחבי היישוב הופיעו כתובות נאצה כמו 'ארביב - לגיהנום, צמיגי המכוניות שלנו ושל משפחה נוספת שהעידה כמוני על התרמית, נחתכו. מה יכולנו להעמיד מול שנאה כזו? ככל שירדתי

לעומד שפלות שלהם, כן הייתי בטוחה שנהגתי נכון וכי דבר לא יזיז אותי מעדותי.  
לא גיליתי סוד כשקמתי וצעקתי שהירקות אינם אורגניים, כולם ידעו את זה, כולם ידעו מה הם עושים, אך שתקו, מי בגלל טובות הנאה ומי בגלל פחד. בגוש קטיף, כולם ידעו, זה היה קשר של שתיקה.

"היו מקרים ששערוני סמרו מהם, ולכן לא יכולתי יותר לשתוק. כמו באותה פעם, שפגשתי אשה חולת סרטן שבאה לקנות אצלנו ירקות אורגניים לפי עצת הרופא שלה. עיניה נצצו מתקווה, היא סמכה על הירקות הללו..."

- מה הסברת לילדיך?

"הילדים היו קורבנות להטרדות קשות. שלושת הבנים הגדולים ידעו מה שמתרחש עד הפרט האחרון. לא רציתי שהם יחטפו בעיטה וירגישו אשמים. הם היו מנוודים במושב, ולמזלם למדו בבית ספר אזורי, שם נפגשו עם ילדים ממושבים אחרים. היה לי קשה להסביר למה דווקא מי שעשה מעשה טוב נענש ומי שסרח, לא מקבל עונש."

- איך השפיעה הפרשה על בעלך? על חיי המשפחה?

"לדעת בעלי הגיע לי פרס מיוחד על שלחמתי להציל את החקלאות בגוש קטיף. הוא חושב שמאבקי היה צריך להפוך לסמל של הגוש. דברים ברוח זאת אמר לשר החקלאות, חיים אורון. בעלי שילם מחיר יקר. אנחנו משפחה דתית, היישוב הוא דתי, ומיום שהפרשה החלה להתגלגל, הכניסו לתמונה את רב היישוב: בדיעתו, נמנע מבעלי לעלות לתורה ולהתפלל בציבור."

"שר המסחר והתעשייה רן כהן ויו"ר ועדת ביקורת המדינה יוסי כץ, ביקשו מהרב הראשי לישראל, הרב אליהו בקשי דורון, שיעשה 'סולחה', ויביא להסרת הנידוי והחרם, אך ללא הועיל. אנשים פה הולכים עם כיפה, מתפללים שלוש פעמים ביום, אבל אני לא יודעת למי הם מתפללים. לפני שבאנו למושב חשבנו שנשתלב בחברה עם ערכים, אך לצערנו גילינו שדת ומוסר לא הולכים תמיד ביחד."

"לומר שהמצב לא נעים - הוא לא נעים, הוא פוגע ומעליב. מביישים אותנו ברבים. אני מנסה להיות אמיצה. אם אשבר, אגרור אחרי את כל המשפחה. אני חייבת להיות חזקה, כמו חומה. בעלי נפצע באחת מפעולות האיבה בגוש קטיף ובעבר סבל מפוסט-טראומה. מאז החלה הפרשה, הוא סובל לעיתים מנדודי שינה וחזר לקבל טיפולים. אבל מאז שהשר אורון החזיר אותי לעבודה, שנינו מעודדים. עבורי, זהו ניצחון גדול. הצדק ניצח. זה נותן לי תקווה וכוח להמשיך ולבנות את חיי כאן למרות כל הקשיים."

-חשת שהחלטת שר החקלאות תיקנה עוול שנעשה לך?

"אני הייתי שלמה עם עצמי כל הזמן אבל קיוויתי שהעוינות גלפי תגווע. יש חברים בגוש קטיף, שנמצאים כנראה, אי שם על גבול של זמן אחר. אצלנו לא כל כך מעריכים תחושות חובה וצדק. לעיתים נדמה לי, "היא מרשה לעצמה לצחוק", שכל מה שעבר עלי הוא בבחינת לא ייאמן, לא מתקבל על הדעת."

**למה את תמיד מתערבת?**

**גם רס"ר ענת פקטור**, שוטרת מצטיינת כבת 36 מאריאל, נאבקה בשלוש השנים האחרונות נגד הניסיון לפטר אותה ממקום העבודה. בימים אלה התקבלה בבג"ץ החלטת ביניים המונעת ממשטרת ישראל לפטור מהשירות. זאת הקלה ואני אופטימית, "אמרה השבוע לחברים", ברור עתה שהמלך הוא עירום."

פקטור משרתת במשטרת ישראל מאז 1990 מרבית הזמן במשטרת התנועה הארצית באכיפת חוקי התנועה בכבישים. היא נחשבת לשוטרת מסורה, זכתה לשבחים רבים על עבודתה ועמדה לצאת לקורס קצינים. בשנת '95 אף קיבלה תעודת הוקרה מידי נשיא המדינה, עזר וייצמן.

במהלך עבודתה חשפה לטענתה חשדות לאי סדרים וסיאוב במערכת, שהביאו לנסיגות לשבור אותה נפשית ופיזית. כעת היא נמצאת בחופשה ללא תשלום, ולדבריה, נערך נגדה

מסע הכפשה ורדיפה כדי להביא לסילוקה מהמשטרה. בימים אלה הגישה עתירה לבג"ץ, בבקשה להשיבה לעבודה.

היא אם לגלעד, תינוק בן חמישה חודשים, ומפרנסת יחידה. בשל החופשה הכפויה מצבה הכלכלי קשה. אבי בנה, מתגורר סמוך אליה ואינו עובד. חסכוניותה מיועדים לתשלום שכר לימוד במכללת "שערי משפט" בהוד השרון, שם היא לומדת משפטים זו השנה השלישית.

"כלכלית המצב הנוכחי קשה מאד, התוודתה בפני חברים", במיוחד יש חשש מפני הלא נודע. אך אני מטפחת תקווה שבג"ץ יורה להחזיר אותי לעבודה: דווקא שוטר שאינה מעגלת פינות, תורחק ממקום עבודתה."

היא מתוארת כאינדיבידואליסטית, לא מצועצעת ולא חבר'מנית, אשה חזקה, ולכן היא נתפסת כתוקפנית. "פקטור נוהגת לומר": לעיתים אני מרגישה כמו גיבור הקולנוע סרפיקו, אבל רוב הזמן אני בעצם דון קישוט.

היא ילידת קריית טבעון, אביה פנסיונר של חברת החשמל ואמה, פנסיונרית, לשעבר מטפלת במעון של נעמ"ת. את לימודיה בתיכון אורט גריינברג סיימה בהצטיינות. עוד בבית הספר חשתי כמי שאנוסה להילחם למען הצדק, אמרה פעם. גם את הטירונות סיימה בהצטיינות והוצבה במצ"ח. כשהשתחררה מהצבא למדה לתואר ראשון בספרות אנגלית באוניברסיטת חיפה.

את השנתיים האחרונות, פקטור היתה מעדיפה לשכוח. בתקופה זו חל לטענתה, מהפך ביחס של אחדים ממפקדיה במשטרת התנועה הארצית כלפיה, ואלה, אמרה בעתירתה, החלו להצר את צעדיה, טפלו עליה האשמות, גרמו להעמדתה לדין משמעתי ולבסוף הביאו לפיטוריה. היא עברה שני הליכי שימוע שונים שבהם יוחסו לה "חוסר התאמה וחוסר גמישות באשר לרישום דו"חות תנועה, דבר הפוגם בתדמית המשטרה." בין השאר היה זה בעקבות דו"חות תנועה שהגישה נגד אח"מים ונהגיהם: הנהג של דני יתום, ראש המטה המדיני-ביטחוני במשרד ראש הממשלה, אז המזכיר הצבאי, ונהגו של שר התחבורה איציק מרדכי, אז שר הביטחון, שעברו עבירות תנועה.

נהגו של מרדכי נעצר על ידה שלוש פעמים. בפעם השלישית היה השר מרדכי במכונית ולחבריה סיפרה שהוא עצמו נזף בה. תגובתה של לשכת השר מרדכי היתה אז: "השוטרת עיכבה לזמן רב את המכונית ודיברה בחוצפה." עד מהרה זומנה ללשכתו של ניצב יעקב גהות, ראש אגף התנועה במשטרה וננזפה. גנות גם הודיע לה שהיא מסיימת לאלתר את תפקידה במחוז המרכז, ומועברת לשרת במחוז ש"י (שומרון ויהודה).

פקטור סופחה לתחנת המשטרה מעלה אפרים שבשומרון, שם הוצבה ביחידת סיור. בתחנה זו לא משרתות שוטרות אלא במשרדים. אופי העבודה היה ביטחוני בעיקרו. המשמרות בנות 24 שעות רצופות. בהיותה אשה יחידה בין שוטרים גברים, חסרו לה תנאי היגיינה בסיסיים ואפילו מקום למנוחה או מקום להחליף בגדים ביום קיץ לוהט בבקעת הירדן. בעיה נוספת שהיתה לה היתה הקושי להתפנות לשירותים בעת סיור של שעות מרובות בכבישי הבקעה השוממים, בחברת גברים.

באמצע חודש ינואר השנה נמסר לפקטור כי הוחלט על פיטוריה. פקטור עתרה לבג"ץ. בעתירתה כתבה כי באווירה שנוצרה נגדה, שוטרים פחדו להיראות במחיצתה ואף חששו להכניסה למשרדם.

עוד פירטה בעתירה כי משטרת התנועה מתרכזת רק בנושא הדו"חות, וכי שוטר טוב הוא מי שעומד במכסה". בגלל הלחץ הנורא מלמעלה ובגלל שיוורדים לך לנשמה" נכתב שם, "שוטרים עושים דו"חות, למשל על אי התאמה בין צבע המראה לבצע הרכב. שוטר תנועה יעקוף בעיה של פקק בכביש בגלל רמזור תקוע, וירוץ לרשום דו"חות."

עוד נכתב בעתירה: "כידוע לכל, בצדי דרכים, בעיקר סביב צמתים התמקמו רוכלים לא חוקיים שחנו עם רכבם באופן המהווה מפגע, חלקם אף החלו להקים סככות לא חוקיות סביב מקומות החנייה. עצירת כלי רכב וסועדים סביב מקומות אלה שכונו 'גזלנים' היווה מפגע חמור. פרנסתם של אלה היתה תלויה בהעלמת עין של אנשי המשטרה ובאי רישום דו"חות להם ולנהגים שעצרו לקנות אוכל."

"כבר בתחילת דרכי כשוטרת הסבירו לי כי במקומות אלה יש הנחה לשוטרים' מה שהסתבר לי שבמקרים אחדים הגיע לכדי הנחה של 100 אחוז. קוממתי עלי חברים מהעבודה כשסירבתי לעצור ולקנות במקומות אלה.

ייתב לך אם תשתלבי ותהיי בין החברה', התריסו כלפי. הרוכלים גם הם איימו שלא כדאי לי להתעסק איתם והמפקדים כבר יסבירו לי שאני טועה'.

"משטרת ישראל מקבלת שירותי גרירה מחברות גרירה שזכו במכרז. הסתבר לי כי חלקם מזלזלים בחוק ועוברים עבירות לעיני שוטרים. בבדיקות של נהגי גרר מצאתי שלל של עבירות חמורות. אך נרמז לי במשטרת התנועה, להפסיק לבדוק. הבנתי שמישהו מפיך איזו תועלת מ'החברות' איתם. יצאתי גם נגד שוטרים ששמו פנס כחול מהבהב על רכבם הפרטי, התוצאה היתה תלונות נגדי על התנהגות לא נאותה. בבירור נשאלתי מדוע אני לא מעלימה עין ממעשי השוטרים."

פקטור, שאוהבת מאד את עבודתה, לקחה סיכון רב כשעמדה על עקרונותיה מול מערכת המשטרה. בעבר אמרה כי יש טעם לעבודתה במשטרה רק אם היא עושה משהו למען הזולת, למען הכלל, רק אם היא התגלמות החוק. היא מקווה ששופטי בג"ץ שידונו בעתירה, יבינו ויעריכו את זה, כי הדבר שהיא הכי רוצה הוא באמת, לשוב מהר לעבודה.

### קחי כדורים ואל תדברי

הידועה ו"הוותיקה" מבין הנשים שלחמו בשחיתויות במקום עבודתן היא **מיה קוד**, 54, תושבת רמת-גן. קוד מציינת בימים אלה עשר שנים להקמת "עוגן", עמותה למלחמה בשחיתות במגזר העסקי והציבורי בישראל. היא בוגרת תואר ראשון בהיסטוריה ובצרפתית, של האוניברסיטה העברית בירושלים, עלתה לארץ מרומניה, ואיבדה את אמה מסרטן, כשהיתה בת " 13. מותה השפיע עלי בצורה קשה. הייתי בת יחידה. נתנו לי כמה ימים כדורי הרגעה. אחר כך קצת התדרדרתי בלימודים."

סיפורה נשמע כמו תסריט אימה הלקוח מאיזור הדמדומים. היא עלתה לכותרות בשנת 85' כשחשפה מעשי הונאה, מעילה ומרמה במקום עבודתה בסניף "תנובה" בשוק הסיטונאי בתל-אביב. במסגרת מאבקה של "תנובה" בקוד, השיגה החברה (ששכרה את שירותי של משרד חקירות פרטי), מסמכים רפואיים שלה. המסמכים הללו הועברו לד"ר משה אבנון, שהיה אז מנהל בית החולים לחולי נפש "שער מנשה". אבנון, כפי שהוברר מאוחר יותר בבית המשפט, כתב חוות דעת מבלי לבדוק את קוד, לפיה היא זקוקה לטיפול וכנראה גם לאשפוז.

קוד מעולם לא נישאה, ורווקותה גם היא סיפקה עילה מפוקפקת לאבחון הפסיכיאטרי. פרופ' קנת מן, הוא שייצג את קוד במשפט שנמשך תשע שנים וחצי, ושבו נאלצה להוכיח את חפותה ושפיותה. מן טען כי הנתבע פגע פגיעה חמורה ביותר בפרטיותה. בית המשפט השלום בחיפה חייב את אבנון לשלם לה פיצויים. בנימוקיו לפסק הדין, פסק השופט החיפאי אבידן גלובינסקי, כי התנהגותו של המומחה חרגה מהתנהגות סבירה וכי אין עוררין כי היתה עליו החובה לבדוק את התובעת בטרם יחרוץ את גורלה.

סיפורן של שלוש נשים אלה מציג את בעיית המחיר שמשלם האזרח המסייע לקיום שלטון החוק בישראל. אחרי הכל מי רוצה לקום בבוקר ולגלות דרך העיתונות שמצבו הנפשי מעורער? לפתע את מוצאת את עצמך בנסיבות קפקאיות, "אומרת קוד", או שמביאים אותך להתפטר 'מרצונך' או שהם מרוקנים את הסמכויות שלך. במקרים אחרים נעשים ניסיונות להטיל דופי בעבודה או להטיל בך תג של 'מוזרה'. ישנם אנשים שאחרי שנים של משפטים והאשמות, כשלא רואים כל מוצא, יורדים מהפסים. אותי כמעט הצליחו לאשפז באברבנאל. העובדת הסוציאלית אמרה לי אז 'קחי כדורים כדי לא לדבר על שחיתות'.

"כיום המצב שונה. לצדן של הצעירות הנאבקות בשחיתות, עומדים היום גופים רבים, כמו 'עוגן', 'האגודה למען זכויות האזרח', אמצעי התקשורת, חברי כנסת ושרים, וארגוני נשים. לכן, אני מקווה, שכיום יהיה להן יותר קל לעמוד במאבקים מהסוג הזה, ולא לפחד לחשוף עוולות, כשאלה קיימות."

## **ת ג ו ב ו ת**

### **פרשת ענת פקטור:**

סני"צ עופר סיוון, עוזר דובר המשטרה: "כל עוד עניינה של ענת פקטור תלוי ועמד לפני דיון בבג"ץ, אנו מנועים מלהתייחס עניינית לנושא. מעבר לכך ובהתייחס לטענות שהעלו בעניין עבודת משטרת התנועה, ברצוני להדגיש כי משטרת התנועה אוכפת בתוקף תפקידה את חוקי התנועה ולרוב הטיפול מסתיים ברישום דו"חות ע-פי חוק. טיפולים רבים אחרים מסתיימים באופן שונה (אם על-ידי אזהרת הנהג או פסילת רישיון רכבים) כל זאת בהתאם לנסיבות האירוע וחומרתו."

17 - בינואר השנה, התבטא אף השר לביטחון פנים, שלמה בן עמי בעניינה של פקטור, מעל במת הכנסת, בתשובה לשאלתא בעניינה, של ח"כ מודי זנדברג.

זנדברג שאל אז, מדוע מוכפש שמה של שוטרת מצטיינת במטרה לסלקה מהמשטרה. תשובת השר כפי שמופיעה בפרוטוקולי הכנסת: "המלצה בדבר פיטורי פקטור נשקלה מאז ספטמבר. 96 טענותיה נגד הכוונה לפטרה שהועלו במסגרת שני ראיונות נבדקו אחת לאחת באופן ענייני ויסודי והתמונה שהצטיירה היא כי לשוטרת יש בעיות תפקוד. מסתבר כי בעיות בתפקודה התעורר לכל אורך שירותה, ותחת מפקדים שונים. היא לא מקבלת מרות, יש ריבוי של תלונות מהציבור כלפיה, בין השאר על שימוש בלשון צינית. נוכח כל זאת התגבשנ עילה לפיטורים."

### **פרשת אתי ארביב:**

מזכיר מושב נצר חזני יקי יזרעאלי: "הפרשה שהחלה ברעש גדול, הסתיימה בקול ענות חלושה. היתה חקירה של המשטרה ושל הוועדה לביקורת המדינה, אך היא לא העלתה ממצאים מרשיעים לגבי החקלאות האורגנית בגוש קטיף. ארביב היא עובדת משרד החקלאות, החקלאים הם לא המעסיקים שלה. אי לכך בלתי אפשרי שהם ימנעו ממנה לשוב לעבודה."

"אין זה נכון שארביב היא הקורבן. הקורבנות הם אותם חקלאים שהיא יצאה נגדם במסע נקמה. היא נוקמת, כי בעלה חרג מהתקנות של גידול אורגני והועף מארגון המגדלים. נכון שיש אווירה קשה, אך מדובר ברגשות של אנשים וקשה להשפיע על מי שנפגעו בצורה חריפה מהפרשה, אנשים שהשם הטוב שלהם ושל היישוב נפגע. זה לא נכון שיש קשר של שתיקה כי אין כאן שום דבר מיוחד לדעת. זה אזור שהמדינה יכולה להתגאות בו. בעלה כן מתפלל בציבור. יש לו מקום קבוע בבית הכנסת."